

Tartalom

Hogyan befolyásolja életünk biológiai és társadalmi formája a gondolkodásunkat, és milyen formától független elemei vannak neki?

Megjegyzés

Viszonylag hosszú és igen filozofikus téma, gyakorlatilag végig kis betűvel szedve. Van benne egy-két érdekesség, például, hogy hogyan antropomorfizáljuk, ruházzuk fel emberi tulajdonságokkal a dolgokat, de nagyrészt csak összegyűjti és rendezi más témák idevágó gondolatait. Inkább csak azoknak ajánlható, akik szívesen filozofálnak el mélyebben arról, hogy hogyan gondolkozunk, és azt hogyan befolyásolja a világ.

Forma, öntudat és gondolkodás

(Azonosító: 043; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Az elme jelenségei

Forma

A forma alapjai

Forma, öntudat és érzékek

Forma, öntudat, motivációk és érzelmek

Forma, öntudat és gondolkodás

A boldogság eredete és a forma hatalma

Boldogság

Ember

Társadalom

Egység

Program

Az ember élete

1. A gondolkodás univerzális elemei	2	—
2. A biológiai forma hatása a gondolkozásra	3	
3. A társadalmi forma hatása a gondolkozásra	5	1
3.1. A gondolkodás formálásának célja	5	
3.2. Átadott gondolatok	5	—
3.3. A gondolatok átadásának csatornái, eszközei	7	
4. A biológiai és társadalmi forma együttes hatása a gondolkozásra	8	2

1. A gondolkodás univerzális elemei

(Az emberi gondolkodás legjellemzőbb sémáit ‘**Az emberek gondolkozása**’ téma gyűjti össze. **Jelen téma** arról szól, hogy az életünk biológiai és társadalmi formája hogyan befolyásolja a gondolkodásunkat, illetve milyen formától független elemei vannak neki.)

Azért univerzálisak, mert nem függenek attól, hogy az elme milyen formában jelenik meg.

Ilyenek például:

1) Alapvető gondolkozási mechanizmusok

Például az emlékezés vagy a logika hasonló módon működhet a különféle formákban létező elmékben.

2) Az öntudat és képességei

Az öntudattal rendelkező elmékben szintén hasonlóak a következők:

- Maga az **öntudat jelensége**, az, ahogyan az elme felismeri a saját létezését.
- Az öntudattal megjelenő **új értelmi képességek**, illetve a meglévő képességek neki köszönhető fejlődése.

Ilyen **új képesség** mindenekelőtt az **empátia**, az, ahogyan értelmünkkel felfogjuk, elképzeljük mások lelkiállapotát, gondolkozását. Másrészt vélhetően az **asszociativitás**, a távoli kapcsolatok felismerésére való hajlam is inkább csak az öntudattal bírókban működik. Végül, az öntudat az **intelligenciát** is nagyban segíti, például azáltal, hogy az elme immár képes felfogni, hogy ő gondolkodik, és ezáltal képes tudatosan és módszeresen alakítani gondolkozásának menetét. Az empátiáról, asszociativitásról, intelligenciáról és az értelem többi eleméről részletesebben **lásd** ‘Az értelem elemei’ témában.

- Az öntudat számos **gyakorlati haszonnal** is jár.

Így például **elvontabb dolgok**, összefüggések megértését teszi lehetővé; az egyén képessé válik **kívülről szemlélni** magát; **elképzelt szituációkra** tekintettel tud tervezni; és bele tud helyezkedni **mások nézőpontjába**. Bővebben lásd ‘Az élet és az elme’ témában, ‘Az öntudat ugrása’ pont alatt.

- **A gondolkodás és a lélek kapcsolata**

Beleértve azt, hogy az öntudat megjelenésével a lelket immár a **dolgok tudata** is érintheti; az önmagáért való **kíváncsiság** motivációjának megjelenését; azt, hogy bizonyos motivációk, így az etikai érzék és a sikervágy **tudatos tartalommal** rendelkezhetnek; valamint az **akarát** megjelenését. Ezekről részletesebben lásd a 'Forma, öntudat, motivációk és érzelmek' témában.

3) Gyengeségek

Az emberi elmének vannak bizonyos tipikus gyengeségei.

- Ilyenek egyrészt **gondolkozásunk egyes sémái**, például az egocentrikus gondolkodás, vagyis, hogy hajlamosak vagyunk önmagunkat az események központjába állítani, és hogy a hozzánk kapcsolódó dolgok jobban feltűnnek a számunkra. Egy másik ilyen séma, hogy szeretnénk jónak látni magunkat és a helyzetüket, ami aztán torzíthatja az önmagunkról és a világról kialakított képünket.
- Másrészt az elménk sebezhető is, szép számmal vannak olyan (gondolkozási elemeket is magukba foglaló) **lelki betegségeink**, melyek az állatokra nem jellemzőek. β

Bár biztosat nem lehet tudni, könnyen elképzelhető, hogy ezek nem kötődnek szorosan az emberhez, **más öntudattal bíró fajokban is meglennének**, azaz univerzálisak.

A lelki betegségeinkről lásd a 'Lelki betegségek' témában.

2. A biológiai forma hatása a gondolkodásra

A forma, melyben az elme megjelenik, egyebek mellett a gondolkodásra is hatással van. A biológiai forma e hatása több tekintetben is megnyilvánul.

Így:

1) Az érzékek hatása a gondolkodásra

Hogy mit és hogyan érzékelünk, a biológiai formától függ, az érzékelésünk pedig befolyásolhatja, hogy hogyan gondolkozunk a világról és a világ dolgairól. **Például a legtöbb érzékünk** lefordítja, **interpretálja** számunkra a fizikai jelenségeket, azokat eredeti valójuktól lényegesen eltérő módon érzékelteti velünk. Emiatt például úgy gondolhatnánk, hogy az ég valóban kék, a cukor pedig valóban, tőlünk függetlenül is édes, pedig erről szó sincs. Egy másik példa **az érzékek automatikus értelmezése**, ami időnként félrecsúszik. Bővebben lásd a 'Forma, öntudat és érzékek' témában.

Így aztán a biológiai formától adott érzékeink is hozzájárulnak, hogy **a világot speciális, emberi módon szemléljük**, ami lényegesen eltérhet más fajok szemléletétől, és a nyers valóságtól is.

2) Agyunk képességei

Ezeket szintén a biológiai forma határozza meg. Ide tartoznak többek között:

- **Figyelmünk** sajátosságai
- **Emlékezésünk** sajátosságai
- **Intelligenciánk** foka, korlátozottsága

Illetve az ennek köszönhető hajlamunk, hogy gondolkodásunkban **leegyszerűsítsük a dolgokat**, ahogyan az 'Egyszerűség és bonyolultság' témában olvasható.

- **„Bedrótozott” gondolkozási képességeink**

Ezek olyan gondolkozási képességek, **melyekre az evolúció előre felkészített minket**, ezért jók vagyunk bennük. Ilyen például a mintafelismerés, a nyelv megértése, a vizuális, térbeli gondolkodás vagy az empátia. Ezek a képességek **gyakran bonyolult dolgok kezelésére szolgálnak**, minek folytán – tévesen – egyszerűnek vélhetjük őket.

Utóbbit **lásd** az ‘Egyszerűség és bonyolultság’ témában, a mintafelismerést pedig ‘Az értelem elemei’ témában.

- **Az ember rugalmassága és specializációra való képessége**

Amiről az ‘Egyebek (A világ működése - Ember)’ témában lehet bővebben olvasni.

3) **A biológiai formák közötti gondolkozásbeli különbségek**

Ami **nemcsak a fajok közötti különbségeket jelenti**, hanem például a nemek közöttieket is, például hogy a férfi jellemzően lineárisan áll hozzá a problémákhoz, egy irányban halad, és elmélyül – míg a nő inkább hálózatosan, szélesebb kontextusban gondolkodik. De itt lehet említeni a gyerek és a felnőtt közötti, valamint az egyéni örökletes különbségeket is, ami a gondolkozásunkat illeti.

4) **Világkép**

Az imént említettem, hogy az, hogy mit hogyan érzékelünk, befolyással lehet arra, hogy hogyan gondolkozunk a világról. A biológiai forma azonban ennél elvontabb módokon is rányomja a bélyegét a világképünkre:

- **Fizikai világkép**

A fizikával kapcsolatos intuíciónk, **az ösztönös fizikai világképünk az emberi skálán tapasztalható jelenségekre épül**. Így többek között magától értetődőnek vesszük, hogy van egyrészt a tér, másrészt az idő, mely két külön jelenség, vagy azt, hogy az anyagi dolgok mindig egy meghatározott helyen vannak. Amíg a megszokott környezetünkben maradunk a hasonló megfigyelések segítenek eligazodni, megérteni a törvényszerűségeket – a klasszikus fizika gyakorlatilag rájuk épül; ahogyan azonban elmozdulunk a nagyon kicsi, nagy vagy gyorsan mozgó dolgok felé, a fizikai világ természete gyökeresen megváltozik. Ekkor pedig az ösztönös meggondolásaink már jóval inkább akadályoznak, mint segítenek bennünket – ennek ellenére nehéz levetkőzni őket.

Az intuíciónk hasznavehetetlenné válásához lásd a ‘Relativitáselmélet’ és a ‘Kvantum világ’ témákat.

- **Antropomorfizáció**

Ami annyit tesz, hogy hajlamosak vagyunk emberi tulajdonságokkal felruházni különféle dolgokat, kivetíteni a mi emberi tulajdonságainkat rájuk. Például a következőkre:

- **Istenek, a teremtő**

- **Sors:** különösen, amikor rossz dolgok történnek velünk, hajlamosak vagyunk úgy érezni, mintha valaki szándékosan ki akarna tolni velünk.

- **Állatok:** valóban lehetnek közös tulajdonságaink, de sokan hajlamosak túlzásba esni ezen a téren, már-már embernek tekinteni őket, akár az öntudattal sem rendelkezőket is.

- **Csoportok, nemzetek, szervezetek:** gyakran mondunk olyanokat, hogy az USA-nak vagy a táliboknak mi a szándéka, akár hogyan érznek, vagy, hogy adott párt vagy vállalat mire törekszik. Bár kifelé irányuló viselkedésükben az ilyenek csakugyan egységesek, hiba volna ezen túlmenően is személyekre jellemző tulajdonságokkal felruházni őket.

- **Dolgok:** Különösen, ha valami árt nekünk, például megbotlunk egy székben, vagy a vihar megrongálja a házunkat, képesek vagyunk haragudni akár egy tárgyra, természeti jelenségre is, mintha az szándékosan bántott volna bennünket.

Lásd ehhez 'Az emberek gondolkozása' témában, hogy az ember hajlamos önmagából kiindulni.

- **Tíz számrendszer**

Ezt egyedül azért használjuk, mert a biológiai formáknak, a testünknek éppen **tíz ujj** van. Ennek ellenére hajlamosak vagyunk különlegesnek, a többinél egyszerűbbnek tekinteni.

5) **Emberkép**

Az **ember** igen jól van összerakva, és ameddig egészséges, nem tűnik fel, hogy valójában milyen bonyolult és kifinomult szerkezet. Ezért **egyszerűnek vélhetjük**, és magától értetődőnek vehetjük a működését.

Végül, **hajlunk rá, hogy az embert tökéletesnek**, a fejlődés csúcsának **tekintsük**, mintha mi lettünk volna az evolúció célja és végkifejlete. Az evolúció azonban egy befejezetlen, vak és tökéletlen folyamat, ahogyan tökéletlen az emberi is – bár az igaz, hogy több szempontból kivételes. Lásd ehhez 'Az evolúció tökéletlensége' témát.

3. A társadalmi forma hatása a gondolkozásra

3.1. A gondolkozás formálásának célja

Míg a biológiai forma inkább a motivációkon keresztül befolyásolja a viselkedést, és a gondolkodásra csak mellékesen van hatással, **a társadalmi forma elsősorban a gondolkozáson keresztül hat**. E befolyás célja mindkét forma esetében a forma fennmaradásának biztosítása.

De azért **nem minden, a társadalomtól kapott gondolat ilyen célzatos**: az alábbiak közül például a sikerkritériumok inkább, a korszelem beépülése viszont kevésbé szolgálnak a forma érdekeinek védelmére.

Ezen kívül **az emberek gondolkozását gyakran egyéni érdekből is befolyásolják**. Lásd ehhez az 'Ideológiák' témát, valamint az 'Érdekek' témában az ürügyekről és kifogásokról mondottakat, valamint az őszintétlenség példáit. Lásd továbbá 'A megismerés buktatói' témában a biológiai és társadalmi formákat illetve a politika és a gazdasági érdekek hatását, mint a gondolkozásunkat torzító tényezőket.

3.2. Átadott gondolatok

A társadalom sokféle gondolatot ültet a fejünkben.

Ilyenek például:

- A gondolkozásunkban, kommunikációnkban használt **fogalmak, szimbólumok**
- **Konvenciók** \$

Azaz az olyan dolgok, melyek **csak azért vannak úgy, mert az emberek ebben állapodtak** meg. Ilyenek például az országhatárok vagy a mértékegységek, így az idő egységei is. A fizikai valóságban nincsenek olyanok, mint órák, hetek vagy hónapok, a Földtől függetlenül pedig napok vagy évek sem. A társadalomtól kapott elképzeléseink szerint azonban hajlamosak vagyunk rá, hogy ezeket az objektív valóság részének tekintsük. Lásd a 'Fogalmak, szimbólumok, jelentés' témában, hogy a fogalmak azt sugallják, hogy a valóságban is létezik a nekik megfelelő jelenség.

- **Kulturális örökségünk**

Kezdve a keréktől, a kenyérsütés tudományán, és a számok helyiértékes formában történő ábrázolásán át, addig, hogy a Föld gömbölyű, rengeteg olyan ismeretünk van, melyek megszerzéséhez hosszú időnek kellett eltelnie, és az emberiségnek keményen meg kellett dolgoznia. Most mi ezeket már **készen kapjuk, és magától értetődőnek tekintjük.**

- **Sikerkritériumok és etikai elvek**

Ezek adják a sikervágyunk és az etikai érzékünk tudatos tartalmát, azt, hogy konkrétan mit tekintünk sikernek és helyesnek. Nagyrészt a társadalomtól kapjuk őket, úgy, hogy **általuk befolyásolva az adott társadalmi forma érdekeinek megfelelően viselkedjünk** – például a piacgazdaságban az anyagi sikerre törekedve részt veszünk a gazdasági versengésben, vagy a kommunizmusban társadalmi munkával járulunk hozzá a rendszer építéséhez, mert az a helyes.

- **Címkék, szerepek, identitások**

Címke az, ami egy dolgot jellemez, például az ember rangja, címe, az hogy ő egy igazgató. A **szerep** a címkének megfelelő viselkedésminta, az, hogy egy igazgató határozott, és magas pozícióból beszél a beosztottaival. Az **identitás** az, aminek valaki tekinti magát, például, amikor egy ember, mint igazgató gondol magára. A címkék, szerepek és identitások rendszerét is nagyrészt a társadalom határozza meg, mi pedig **ennek megfelelően gondolkozunk, viselkedünk, tekintünk egymásra és magunkra.** Lásd bővebben a 'Címkék, szerepek, identitások' témában.

- **Hogy mi a normális és mi nem az.**

Ami társadalomról társadalomra igencsak változó. Lásd erről 'A szexualitás összetettsége' témában.

- **Sztereotípiák, előítéletek**

A **sztereotípiá** az, amit emberek csoportjairól, a csoport minden egyes tagjáról gondolunk, például, hogy „a mai fiatalok értenek a számítógéphez”. Az **előítélet** az, amikor ez egyúttal valamilyen ítéletet is tartalmaz, például, hogy „a mai fiatalok nem akarnak dolgozni, és ezért elítélem őket”. Ezek **nagy részét is készen kapjuk.** Lásd az 'Attitűd, sztereotípiá, előítélet' témát.

Itt említhető az **ellenségkép** is, melyet bizonyos társadalmak, kultúrák plántálnak az emberek fejébe. Lásd erről a 'Politikai konfliktusok' témában.

- **A megszokott rend**

Jellemzően a körülöttünk lévő társadalmat, annak szokásait, normáit, eljárásait, intézményeit, rendjét szemlélve lesz **elképzelésünk** arról, **hogy hogyan működik egy társadalom.**

Másrészt rendszerint a társadalom sikerkritériumait, etikai elveit magunkévá téve, a társadalom által sugárzott és a körülöttünk lévők által mutatott **mintákat követve** választjuk meg, hogy miben keressük a boldogságunk, mire törekedjünk; rájuk alapozva tervezzük meg, **alakítjuk ki életünk** szerkezetét: hogy meddig, és mennyit tanuljunk, dolgozzunk, mikor alapítsunk családot, hány gyereket vállaljunk, és így tovább.

- **Értékek**

Nagyrészt a társadalom határozza meg, hogy mit tekintünk értéknek, hogy minek mekkora értéket tulajdonítunk. Így:

- **Számos dolog értékét nem magunk ítéljük meg, hanem megtanuljuk.** Így például nem biztos, hogy egy sárga fémecet vagy pár kis csillogó követ magunktól olyan nagyra tartanánk, a társadalom azonban megtanítja nekünk, hogy az aranyat és a gyémántot sokra becsüljük. **Továbbá a dolgok ára sokféle társadalmi jelenség hatással van, az ár pedig nagyban befolyásolja,** hogy mekkora értéket tulajdonítunk valaminek általában is. Bővebben lásd az 'Ár és érték' témában.
- Nagyrészt azt is a társadalomtól tanuljuk meg, hogy mik az **elvontabb értelemben vett értékek,** a világ boldogságot okozó, megbecsülendő dolgai. Kiváló példa, ahogyan a társadalom, a környezetünk, a kritikusok, a hírnév, a díjak, a politika és az üzlet befolyásolják, hogy melyik alkotást tekintjük értékesnek és melyiket nem. Lásd 'Az alkotások megítélésének tényezői' témát.

- **A korszellem beépülése a gondolkozásba**

Ahogyan például **régebben a hit, ma pedig a tudomány szemüvegén keresztül nézzük a világot,** illetve, ahogyan ma reduktív, részekre bontó, matematikai úton keresik a megoldást ott is, ahol ez nem célravezető. Utóbbival kapcsolatban lásd az 'Egyszerűség és bonyolultság' és a 'Tudomány' témákat.

Másrészt **az adott kor jellemző motívumai, találmányai befolyásolják azt, ahogyan a dolgokat szemléljük.** Az iparosodás korszakában például divat volt mindent gépnek β, ma, az informatika korában pedig számítógépnek tekinteni, így a fizikai valóságot, a DNS-t vagy az elmét.

- **Világkép**

Mindezek, valamint a társadalom bevett ideológiái, dogmái aztán nagyban befolyásolják azt az átfogó képet, mely a világ működéséről, fennálló és ideális állapotáról a fejünkben él.

A konkrét gondolatok elültetésén túl **a mentális keretünket is befolyásolja a társadalom,** vagyis azt az általános környezetet, ami fejünkben van, és ami kihatással van minden gondolatunkra, megfontolásunkra. Például, e keretbe bele tartoznak a magunkévá tett ideológiák is, így ha mondjuk a szabadság ideológiáját tettük magunkévá, az a politikai, gazdasági, etikai, művészettel vagy életvitellel kapcsolatos kérdések széles körének megítélését befolyásolhatja. A mentális keretről részletesebben lásd a 'Fogalmak, szimbólumok, jelentés' témában, a szabadság ideológiájáról pedig az 'Ideológiák' témában.

3.3. A gondolatok átadásának csatornái, eszközei

Számos ilyen van.

Egyebek mellett:

- **Az élet- és családi körülmények**

Melyek már az értelmi képességek fejlődését is jelentősen befolyásolják, de gondolkozásunkat, gondolatainkat is nem kevésbé.

- **Az általános társadalmi közeg, kultúra és a közösség**

Ahogyan például a társadalom mindennapos működése, a médiában látottak vagy a környezetünkben élőkkel való érintkezés formálja a gondolkozásunkat.

Hogy az ember milyen közegben mozog, kikkel és mikkel találkozik, arra szintén nagy hatással van a társadalmi forma. A specializáció, a piaci nyomás és a szegénység hajlamos leszűkíti ezt, ami aztán könnyen hatással lehet a gondolkozásunkra is.

- **Oktatás**

Ami elvileg a tudás átadását szolgálja, de a gyakorlatban mást is tesz, például sok helyen **ideológiai nevelést is folytat**, rendszerhű polgárokat nevel. Tágabban, **az oktatás filozófiáját** is nagyban a társadalmi forma határozza meg, így azt, hogy mennyire van szükség széles illetve specializált tudásra, mennyire akarják egyáltalán megtanítani az embereket önállóan gondolkodni.

- **Politikai propaganda, üzleti meggyőzés**

- **Ideológiák és dogmák**

Az ideológia egy leegyszerűsített gondolati és etikai rendszer, mely racionálisnak tűnő magyarázatot kínál és előírja, mi a jó és mi a rossz. Például a kommunista ideológia szerint a társadalom fő konfliktusa és a társadalmi fejlődését motorja az osztályharc, mely előbb-utóbb elvezet a proletariátus hatalomra jutásához, majd az osztály nélküli társadalomhoz – ami egy elég logikusnak tűnő és könnyen felfogható elképzelés. Egyszersmind ezen ideológia szerint ennek a folyamatnak a támogatása helyes, az akadályozása pedig helytelen. β (@@Jól mondom, amit a kommunista ideológiáról mondok?) A lényeg tehát, hogy **az ideológia kimondottan a gondolkozást célozza, és a megértés élményét kínálja** – ami azonban általában nem egyenlő a *valódi megértéssel*.

A dogma szerkesztett, standardizált, rögzített „igazságok”, hitelvek, elvek és szabályok rendszere. Azért az idézőjel, mert ez itt *igaznak elfogadott* dolgokat jelent, ami gyakran nem ugyanaz, mint a *valódi igazság*. **A dogma** annyiban eltér az ideológiától, hogy nem a megértésen keresztül akar hatni, **tételeit nem akarja bizonyítani, hanem azok feltétel nélküli**, tekintélyre alapozott **elfogadását várja**. A legjellemzőbb dogma a hitre épített vallás, de más alapra is épülhet dogma, lásd például a tudomány vallásszerű jellegét, beleértve, ahogyan sokan alapigazságként kezelik, hogy nincs transzcendens és nincs Isten.

Az ideológiákat részletesebben **lásd** az ‘Ideológiák’, a dogmákat a ‘Vallás’ témában, a tudomány vallásszerű jellegét pedig a ‘Tudomány’ címűben.

Mint látható, **bizonyos esetekben**, például az általános társadalmi közeg által, a gondolatok automatikusan, anélkül kerülnek átadásra, hogy ez valakinek a szándékában állna, más esetekben, például a politika propaganda esetén **az átadás szándékos**. Lásd még a ‘Játszmák, meggyőzés és hazugság’ témában a **meggyőzésről** írtakat.

Mivel a biológiai és társadalmi formák, melyekben élünk, különbözhetnek, **a fenti hatások egyúttal hozzájárulnak gondolkozásunk különbözőségéhez is**.

Lásd végül ‘A megismerés buktatói’ témában a **közös illúziókat**. Ezeket az is okozhatja, hogy a közös biológiai illetve társadalmi formánk egyforma módon torzítja a gondolkozásunkat.

4. A biológiai és társadalmi forma együttes hatása a gondolkozásra

Előfordul, hogy a két forma közösen, általában azonos irányban befolyásolja a gondolkozást.

Néhány példa:

- **Az emberi gondolkodás egyes alapvető elemeinek kialakulása**

A csoportselekciónak illetve a társas lét hozzájárult az **öntudat** és az **intelligencia** fejlődéséhez, valamint ahhoz is, hogy hajlamosak legyünk az embereket gondolatban

csoporthoz osztani, **csoporthoz gondolkozunk**. (Itt annyiból beszélhetünk a biológiai és társadalmi forma közös hatásáról, hogy a társas, csoportos lét az ember esetén határeset a kettő között.) Bővebben lásd 'Az evolúció logikája' témában.

Ezen kívül az ember **relatív szemléletét** is elősegíti egyfelől a versengésre épülő evolúció a biológiai formán keresztül, másfelől pedig a versengésre épülő társadalmi formák. A relatív szemléletről bővebben lásd az 'Emberi relativitás' témában.

- **A megismerés szétesése**

Ami azt jelenti, hogy hajlamosak vagyunk a dolgok egyoldalú megközelítésére, illetve lemondani a dolgok nagy részének megismeréséről. Ahogyan 'A megismerés módjai' témában ki van fejtve, ezt leginkább a forma okozza. Egyrészt a **biológiai forma**, a neki köszönhető speciális emberi látásmódunk; az emberi formán belül elkülönülő szemléletmódok, így a férfiaké és a nőké; valamint a specializációra való hajlamunk. Másrészt a **társadalmi forma** is erőteljesen hozzájárulhat e jelenséghez, például, ahogyan az iparizált világ elősegíti a specializációt.

- **Szerelem, párkapcsolat, család**

Melyeket **gyakran emlegetünk úgy, mint az élet értelmét** és célját. Közben ezek elsősorban a forma érdekeit szolgálják: egyfelől a biológiai formáét, ahogyan elősegítik gyermekeink világra jöttét és felnevelését; másfelől a társadalmiét, a család ugyanis a társadalom alapja is. Joggal feltételezhető tehát, hogy az említett gondolatokat **a két forma ülteti belénk**, a **biológiai** elsősorban a szerelem intenzív érzelmeinek megtapasztalása által, a **társadalmi** pedig a kultúrából és a környezetünkől bennünket érő hatások, az ott tapasztalt gondolkozásmód, vélemények, viselkedés által.

Erre tekintettel nem meglepő annak a mértéke sem, amennyire **a közgondolkodás** a szerelem és **a párkapcsolatok körül forog**, amennyire mindenkit érdekel, hogy kinek kivel van viszonya, az milyen, stb...

Lásd ezekhez a 'Szerelem, szeretet, barátság' témát.

Lásd továbbá 'A boldogság eredete és a forma hatalma' témában a társadalmi forma kompatibilitását a biológiaiival.

A forma hatásai relatívak, mi azonban hajlamosak vagyunk abszolútnak tekinteni őket, mind az érzékelés, mind a motivációk, mint a gondolkodás tekintetében. §

Ez azt jelenti, hogy a forma által belénk ültetett dolgok mások is lehetnének, ha más formában élnénk, mi azonban úgy tekintünk rájuk, mintha csak egyfélék lehetnének, olyanok, amilyeneknek mi ismerjük őket. **Például** nem könnyű elképzelni, hogy milyen lenne a **fény** különböző hullámhosszait nem az általunk látott színekként, hanem más, akár többféle színeként érzékelni, vagy akár valamilyen teljesen eltérő módon. Szintén nehéz elképzelni, hogy egy hím **krokodil** mit talál vonzóknak egy nőstény krokodilban, vagy azt, hogy ha másféle **ideológiai hatások** értek volna bennünket, akkor másfajta társadalmat tekintenénk ideálisnak.